

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ**

**СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ**

Матеріали

VII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції

06 листопада 2020 року

Одеса
ОДУВС
2020

УДК 342.92(477)
ББК 67.9.(4Укр)401.0
С764

Статті друкуються в авторському варіанті.
Оргкомітет дозволив собі лише скорочення
статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

764 Стан та перспективи розвитку адміністративного права
України: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф.,
м. Одеса, 06 листопада 2020 р. – Одеса : ОДУВС, 2020. – 138 с.

УДК 342.92(477)
ББК 67.9.(4Укр)401.0

© ОДУВС, 2020

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ *Вдовиченко*

О.М., викладач (Одеський державний університет внутрішніх справ, м.Одеса, Україна)

Принцип верховенства права є складним феноменом, що включає в себе низку вимог до учасників правових відносин, у першу чергу, до органів публічної влади, що і обумовлює його важливість для суб'єктів адміністративних правових відносин. Необхідність для органів державного управління керуватися принципом верховенства права, у тому числі й за відсутності окремих законодавчих приписів (або у випадку колізії між юридичними нормами) і надає досліджуваному явищу властивості джерел права, зумовлює потребу розгляду принципу верховенства права як джерела, зокрема, адміністративного права.

Зазвичай в межах пострадянського простору принципи права не розглядалися як джерело права; їм відводилась свого роду ідеологічна роль: задекларувати схильність до демократичних цінностей, відзначити *de jure* важливість забезпечення людських прав тощо. І до сьогодні такий

стан багато у чому зберігся. Принципи права за усталеним підходом займають другорядну роль у порівнянні з нормативно-правовими приписами, на що вказує теза про необхідність закріплення перших у текстах нормативно-правових актів для набуття ними регулятивної іманентності. В межах західної правової культури принципи права сприймаються по-іншому, а тому, зважаючи на прагнення України стати повноправним учасником європейської спільноти, перед вітчизняною правовою наукою та практикою стоїть завдання переосмислення сутності принципів права загалом та принципу верховенства права, зокрема.

Для української системи права принцип верховенства права є доволі новим явищем, якому до того ж, іманентний складний та імпліцитний характер (принцип верховенства права охоплює собою низку вимог, які можуть розглядатися як окремі принципи, до того ж, зміст цього принципу перманентно розкривається через практику Європейського суду з прав людини, через тлумачення *mutatis mutandis*. Вітчизняне сприйняття сутності і змісту цього принципу ґрунтується переважно на нормативістському розумінні права, що і зумовило появу терміну «верховенство правового закону» та подальшої інтерпретації права як результату діяльності органів публічної влади. Однак, верховенство права може існувати лише поза нормативістським розумінням права, що актуалізує необхідність його пізнання, виходячи з нових методологічних підходів.

Актуальність дослідження принципу верховенства права саме як джерела адміністративного права обумовлюється тим, що норми останнього безпосередньо регулюють відносини органів державної влади та громадян, саме адміністративні органи надають останнім адміністративно-правові послуги, які кількісно значно перевищують конституційно-правові відносини за безпосередньою участю органів публічної влади та людей (ми не беремо до уваги триваючі правові відносини, наприклад, відносини громадянства, які існують протягом перебування особи у громадянстві відповідної держави. Хоча тут теж варто наголосити, що сама процедура отримання документів, що посвідчують громадянство переважно відбувається саме за нормами адміністративного права).

Відзначимо, що основна увага вітчизняних вчених зосереджена на пізнанні сутності принципу верховенства права. Найбільш ґрунтовні дослідження цього аспекту досліджуваного концепту здійснюють такі відомі правники як С. Головатий і М. Козюбра. Найбільш відомою є трьохтомна праця С. Головатого «Верховенство права», у якій автором детально висвітлено становлення ідеї верховенства права, її концептуальне оформлення та проаналізовано стан української правничої науки щодо адекватності висвітлення верховенства права [1].

Серед зарубіжних вчених, які заклали основи розуміння принципу верховенства права у сучасних умовах, варто згадати П. Гаудера та Б. Таманагу. П. Гаудер не лише наводить ретроспективний аналіз імплементації верховенства права у соціальні відносини у різних державах, але і акцентує увагу на засобах визначення рівня верховенства права та його підтримання [2]. Б. Таманага аналізує різні підходи до інтерпретації явища верховенства права, розкриває зміст сутнісних його ознак [3].

Менш дослідженим на подібному рівні є верховенство права як принцип адміністративного права. Окремі аспекти цієї проблематики стали предметом пізнання таких вітчизняних науковців як М. Бояринцева (адміністративного суду в умовах імплементації європейських принципів судочинства в Україні [4]), О. Капля (верховенство права в системі принципів адміністративного судочинства [5]), О. Корчинський (дослідження загальних засад адміністративного судочинства [6]), М. Лученко (висвітлення такої складової принципу верховенства права як принцип пропорційності [7]), А. Пухтецька (верховенство права як європейський принцип адміністративного права [8]).

Водночас, більшості з означених праць іманентні вади, відзначені вище або ж у них висвітлюються окремі аспекти принципу верховенства права як джерела адміністративного права, що й посилює актуальність обраної тематики.

Вирішення поставленого завдання зумовлює необхідність відповіді на низку запитань, необхідно з'ясувати зміст такого правового явища як принципи права у контексті джерел права, що і стане підґрунтям висвітлення принципу верховенства права як джерела права та безпосередньо з'ясувати сутність та зміст принципу верховенства права у контексті адміністративного права.

Принципи права інтерпретуються як основоположні, керівні ідеї, відповідно до яких вибудовується уся система права (включно з системою законодавства) (тобто пріоритет надається саме принципам, які визнаються первинними у порівнянні з іншими правовими явищами, включно і з нормативно-правовими актами), однак, при цьому як форма об'єктивації принципів називається прескриптивний текст (тобто пріоритет надається саме нормативно-правовим актам, які визнаються первинними у порівнянні з принципами права, наявність останніх ставиться у залежність від перших). Таке розуміння пов'язане з тим, що і донині багато у чому переважає нормативістське розуміння права, за якого і відбувається ототожнення права та закону, правом визнається об'єктивована у тексті нормативно-правового акту воля органів публічної влади. Тому як право сприймається лише те, що прямо відображено у прескриптивному тексті. Цей підхід явно суперечить сутності принципів права, оскільки визнається, що саме вони визначають у тому числі й напрями розвитку законодавства. Означене положення підтверджує і практика Європейського суду з прав людини.

Найбільш системно зміст верховенства права окреслено у Звіт Венеційської комісії щодо верховенства права, який було прийнято на 86 пленарному засіданні 25-26 березня 2011 року. Як зазначено у цьому звіті Венеційської комісії, верховенство права, виходячи з включає наступні складові: законність, яка передбачає, зокрема, прозорість, підзвітність і демократичний порядок ухвалення законів; юридична визначеність; заборона свавілля; доступ до правосуддя; дотримання прав людини; недискримінація і рівність перед законом [9, с. 6].

Означене дозволяє зробити висновок про те, що верховенство права передбачає необхідність підпорядкування органів публічної влади та громадян праву. При цьому, обмеженість діяльності публічної влади правом є засобом захищення населення від неправомірного примусу цієї влади, оскільки існує передбачуваність і стабільність свободи дій людини. А держава має діяти виключно в межах забезпечення прав і свобод людини.

Таким чином, принцип верховенства права є складним феноменом, що включає в себе низку вимог до учасників правових відносин, у першу чергу, до органів публічної влади, що і обумовлює його важливість для суб'єктів адміністративних правових відносин. Необхідність для органів державного управління керуватися принципом верховенства права, у тому числі й за відсутності окремих законодавчих приписів (або у випадку колізії між юридичними нормами) і надає досліджуваному явищу властивості «джерельності», зумовлює потребу розгляду принципу верховенства права як джерела, зокрема, адміністративного права.

Література

1. Головатий С.П. Верховенство права: монографія. У 3-х кн. Київ: Видавництво «Фенікс», 2006. 1747 с.
2. Гаудер П. Верховенство права в реальному світі / Пер. з англ. Д.Вовк, В. Гончаров, К. Горобець та ін. Харків: Право, 2018. 392 с.
3. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія. / Пер. з англ. А. Іщенко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 208 с.
4. Бояринцева М.А. Діяльність адміністративного суду в умовах імплементації європейських принципів судочинства в Україні: автореф. дис. ... д-ра ю.н.: 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 30 с.
5. Капля О.М. Верховенство права в системі принципів адміністративного судочинства України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 45. Т.2. С. 10-13.
6. Корчинський О.І. Правові засади організації адміністративного судочинства в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2018. 185 с.
7. Лученко М.М. Принцип пропорційності в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 18 с.
8. Пухтецька А.А. Європейські принципи адміністративного права та європейський адміністративний простір. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Короцького, 2007. 88 с.
9. Report on the Rule of Law Adopted by the Venice Commission at its 86th plenary session (Venice, 25-26 March 2011).

<i>Плешко Е.А.</i> ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ: ПРОБЛЕМА ТА ПЕРСПЕКТИВА СТВОРЕННЯ	51
<i>Сірко В.С.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ ЩОДО ДІТЕЙ	53
<i>Середницька І.А., Церковна О.В.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ БАТЬКІВ ЗА НЕНАЛЕЖНЕ ВИКОНАННЯ СВОЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ	54
<i>Тулінов В.С.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОТИДІІ КОРРУПЦІЇ	57
<i>Шевченко Н.Л.</i> АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ	60
<i>Шувар Н. М., Закалик Г. М., Корман Н. П.</i> ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ І СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ СТОСОВНО ПРИРОДИ	62
<i>Ярмакі В.Х.</i> ЩОДО ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ ПОБУДОВИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮСТИЦІЇ	64
<i>Болгар О.В., Боксгорн А.В.</i> РЕЄСТРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ	67
<i>Вдовиченко О.М.</i> ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ	68
<i>Драпалюк К.І., Бубнова І.І.</i> ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА НАСЕЛЕННЯ В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	71
<i>Закалик Г. М., Жентичка М. Я.</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО КЕРІВНИКА МЕДИЧНОЇ СФЕРИ	74
<i>Мартинюк О.М.</i> СУБ'ЄКТИ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ	76
<i>Моїсеєнко О.Г.</i> ЛУДОМАНІЯ АБО ІГРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ	78
<i>Петринич О. Г., Санопал М. І.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ З ІНШИМИ ВИДАМИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	80